

17. ELS RELATIUS, ELS INTERROGATIUS I ELS EXCLAMATIUS. LES MODALITATS ENUNCIATIVES.

17.1. ELS RELATIUS

Els elements que conformen la categoria gramatical dels relatius són *qui*, *que*, *el que* (pronoms); *el qual* (pronome o determinant); *quan*, *com*, *a on* (adverbis modificadors del sintagma verbal); i *quant* (pronome o quantificador d'un grup nominal), segons mostren estos eixemples:

*La pereta **que** compres ahir no val per ad esta llàntia.*

***Qui** més parla és **qui** més ha de callar.*

*Tria **la que** vullgues: qualsevol de les dos màixques és adequada per a la festa de disfrassos.*

*Haurem de revisar els abellons del pati, **els quals** poden estar embossats pel fulleram.*

*S'engolí el dinar sense apenes mastegar-lo, **la qual cosa** li produí un molest mal de panxa.*

***Quan** arribaran tots, mamprendrem a escudellar la fideuada.*

*Viu molt llunt d'**a on** treballa.*

*Fes-ho **com** t'he dit adés.*

*Menja **quant** vullgues.*

*Agarrà **quantes** bresquilles li abellien.*

Des d'un punt de vista formal, els relatius coincidixen essencialment en els interrogatius (*¿Quí ha fet açò?; ¿Qué vols?...*) i els exclamatius (*¡Che, qué bo!, ¡Cóm ha creixcut el chiquet!...*). En realitat, relatius, interrogatius i exclamatius formen part d'una mateixa categoria llingüística, la funció de la qual és representar els elements comunicatius de l'acte de parla.

Per eixemple, *a on* i *quan* són una abstracció de les coordenades de temps i lloc en les quals se produïx tot acte comunicatiu i en les quals emmarquem els nostres enunciat. D'esta manera, podem situar un enunciat en un temps concret per mig d'un adverbí temporal, com en *Ahir estudiares poc*, o be referir-nos en abstracte a les coordenades temporals, per mig de *quan*: *No sigues impacient, ho faré quan podré*. Igualment, podem atribuir el predicat d'un enunciat a un subjecte determinat, com en *La duquesa ha adquirit un quadro de Sorolla per a la seua colecció* o be referir-nos en abstracte a

l'agent d'una acció per mig del relatiu *qui*, que és el terme relacionat en l'emissor: *Qui no vullga fer esta faena, que ho diga ara.*

Encara que els relatius, els interrogatius i els exclamatius pertanyen a la mateixa classe gramatical, el seu valor canvia segons la modalitat oracional:

- els exclamatius, a l'hora que fan referència als elements comunicatius que situen l'enunciat, els traslladen a l'esfera afectiva de l'emissor, mostrant els sentiments del parlant (*¡Quin fret fa!*);
- en les oracions interrogatives ya no destaca la figura de l'emissor, sino que s'apela al receptor, qui ha de completar l'informació relativa als paràmetros comunicatius representats pels interrogatius (el temps: *¿Quina temperatura fa hui en Vilarreal?*; el lloc *¿A ón juga l'Alcoyà?*; l'agent: *¿Quí vol vi?*, etc...);
- finalment, els relatius també relacionen els elements comunicatius en el receptor, pero de manera inversa, puix, per mig dels relatius, el parlant ya no demana a l'oyent que complete el seu enunciat, sino que li oferix informació adicional sobre algun element relacionat en l'acte de parla: *Ana, demà visitarem un poble que té unes vistes precioses, aixina que no oblides la càmara de fotos.*

17.2. LES ORACIONS DE RELATIU

Les oracions relatives són una classe d'oracions subordinades la funció de les quals és cridar l'atenció de l'oyent, proporcionant-li una informació adicional sobre un element de l'oració principal.

Per eixemple, en *Tin les claus i dus el coche, que està aparcat enfront del parc*, per mig de l'oració de relatiu el parlant li oferix a l'oyent un informació suplementària sobre la situació del vehícul, imprescindible per a que puga complir l'encàrrec. I en *Dus-me el capell que em regalà el pare* l'oració de relatiu constituïx una indicació que permet a l'oyent identificar el capell corresponent.

Els relatius complixen una doble funció. En primer lloc, funcionen com a nexes, inserint dins de l'oració principal l'informació secundària aportada per la subordinada de relatiu. Freqüentment l'inserció es produïx per mig d'una referència anafòrica del relatiu a un element previ de l'oració principal, denominat *antecedent*. En estos casos el relatiu té valor pronominal: en *L'electriciste que contractí ahir ha fet un bon treball*, el substantiu *electriciste* és l'antecedent al qual remet el pronom relatiu *que*, puix abdós denoten el mateix referent, en este cas, un home concret dins de tots els electricistes possibles.

Les oracions en antecedent se denominen *relatives adjectives*, puix funcionen de manera pareguda a un adjectiu, complementant la significació del substantiu

antecedent o ajudant a determinar la seua referència: *Feu bona lliga en aquell home que era tan simpàtic*=*Feu bona lliga en aquell home tan simpàtic*.

Quan l'oració de relatiu carix d'antecedent queda enfilada dins de l'oració principal per mig d'una referència als elements situacionals de l'enunciat (el lloc, el temps, el modo, l'emissor...). En *Assenta't a on vullgues*, l'oració de relatiu *a on vullgues* s'inserix dins de la principal per referència a un element situacional, concretament, al lloc de *Assenta't*.

Les oracions relatives sense antecedent poden ser *adverbials*, quan van introduïdes per un adverbi relatiu (*quan, a on, com*), o *substantives*, quan realisen dins de l'oració principal les funcions pròpies d'un substantiu, com ara subjecte (*Qui guarda quan té, menja quan vol*), objecte directe (*Te compraré la que més t'estimes*), objecte indirecte (*A qui li dones el teu amor serà molt afortunat*), etc...

En segon lloc, el relatiu realisa una funció sintàctica dins de la pròpia oració subordinada relativa. Per eixemple, en *Yo salude a soles als que em saluden*, el relatiu *els que* introduïx una oració subordinada substantiva que fa la funció d'objecte directe dins de l'oració principal, i a l'hora funciona com a subjecte de l'oració subordinada de relatiu.

En les oracions relatives substantives el relatiu durà preposició o no atenent a la funció que realisa tota l'oració subordinada dins de la principal. En l'eixemple anterior, el relatiu *els que* va encapçalat per la preposició *a* perquè l'oració relativa és objecte directe de persona del verp principal. No obstant, el relatiu personal simple *qui* en funció d'objecte directe no va encapçalat per *a* si té valor indefinit com en *Busca qui t'ha pegat*.

Per la seua banda, en les oracions subordinades en antecedent el relatiu du o no preposició segons la funció que realisa dins de l'oració subordinada: *L'home en el que parlí ahir era mon tio*. S'exceptua el relatiu simple *que* en funció d'objecte directe, el qual no du preposició encara que faça referència a una persona: *L'artista que tant admires actuarà el dumenge en Castelló*.

17.3. ORACIONS DE RELATIU ESPECIFICATIVES I EXPLICATIVES

Les oracions de relatiu adjectives poden ser de dos classes, especificatives i explicatives. Les *relatives especificatives* són aquelles que ajuden a delimitar el significat de l'antecedent, restringint la seua denotació, mentres que les *explicatives* afigen una nova informació sobre un element prèviament identificat.

Aixina, en l'oració *Els alumnes d'anglés que aprovaren l'examen tingueren un premi*, l'oració relativa és especificativa perquè llimita el significat de *els alumnes d'anglés*, de manera que entenem que no tots els alumnes d'anglés foren premiats, sino

únicament aquells que aprovaren l'examen. Com els noms propis identifiquen per sí mateixa el seu referent, no necessiten ningun modificador que ajude a identificar-lo i, per tant, no poden dur oracions relatives especificatives: **Andreu que viu prop de ma casa nos arreplegarà en el seu coche.*

En canvi, en l'oració *Els alumnes d'anglés, que aprovaren l'examen, tingueren un premi*, l'oració de relatiu és explicativa, puix no restringix la denotació a alguns alumnes d'anglés, sino que afig una informació pertinent respecte de lo que s'afirma en l'oració principal. Concretament, en este cas nos permet entendre per qué tots els alumnes reberen el premi: pel fet d'haver aprovat l'examen. Les oracions relatives explicatives se pronuncien entre pauses i van delimitades per una inflexió tonal ascendent en l'inici i el final, motiu pel qual s'escriuen entre comes.

Com les relatives explicatives aporten informació adicional sobre un antecedent prèviament especificat, no poden modificar grups nominals sense determinant, perque estos no fan referència a ningun element concret de la classe: *Saludí a uns hòmens, que estaven raonant- *Saludí hòmens, que estaven raonant.*

17.4. FORMES I USOS DELS RELATIUS²²¹

<i>Forma</i>	<i>Observacions d'us</i>	<i>Eixemples</i>
A.- Relatiu compost: <i>el que.</i>	Pot referir-se tant a elements humans com no humans. No du antecedent. Està subjecte a flexió de gènere i número a través de l'artícul: <i>el que / la que / els que / les que.</i>	<i>Els que vullguen eixir, que se'n vagen ara.</i> <i>Tria la que millor funcione.</i>
	Regit per una preposició, pot dur antecedent explícit o no. Quan porta antecedent pot tindre valor explicatiu o especificatiu.	<i>Felicitaré deportivament al que guanye el concurs.</i> <i>A.-No sé per quina ruta anar.</i> <i>B.-No vages per la que vas normalment, que fa fret i està gelada.</i> <i>El coche en el que viaja és de son pare.</i>

²²¹ A diferència dels interrogatius i els exclamatius, els relatius, excepte el pronom "el qual", són àtons. No obstant, els relatius seguits d'infinitiu poden ser tòncics si van introduïts per verps existencials com *haver* i *tindre* o per *buscar*: *No trobe qué dir; no té qué menjar; busca a qui ajudar.* A partir d'estos enunciats s'han originat composts lèxics com *quefer, quemenjar, quecosir...*

		<i>Este coche, en el que viage habitualment, té massa quilómetros per a obtenir beneficis revenent-lo.</i>
	Sense preposició du antecedent explícit en els casos de doble especificació, és dir, quan l'oració de relatiu aprofita per a insistir en l'identificació del referent, que no ha quedat clara en l'oració principal.	<i>Eixe quadro, el que tens a la dreta, és un Pinazo autèntic.</i>
	Precedit de l'artícul <i>lo</i> , té valor neutre.	<i>Sempre fa lo que vol.</i>
B.- Relatiu compost personal: <i>el qui</i>	Se referix exclusivament a elements humans. No du antecedent. Està subjecte a flexió de gènere i número a través de l'artícul: <i>el qui/la qui/els qui/les qui</i> . Front al relatiu simple <i>qui</i> , aporta informació del gènere i el número del seu referent.	<i>El qui siga, que s'entenga Les qui no estiguen d'acort, que ho diguen ara.</i>
	Regit per una preposició, el seu us és poc habitual. Pot dur antecedent explícit o no. Quan porta antecedent pot tindre valor explicatiu o especificatiu.	<i>Els hòmens als qui saludí eren uns amics del poble. Els hòmens, als qui coneixia del poble, s'acostaren lentament. Al qui no li agrada, que no mire.</i>
	Sense preposició du antecedent explícit en els casos de doble especificació, és dir, quan l'oració de relatiu aprofita per a insistir en l'identificació del referent, que no ha quedat clara en l'oració principal. És també un us poc habitual.	<i>Eixa dòna, la qui porta la falda roja, viu en el meu carrer.</i>

<p>C.- Relatiu simple: <i>que</i>.</p>	<p>Pot referir-se tant a elements humans com no humans. Ha de dur antecedent explícit. Pot aparéixer en oracions especificatives i explicatives. Apareix sense preposició tant en funció de subjecte com d'objecte directe.²²²</p>	<p><i>Els chiquets que vingueren ahir eren els fills de Ramonet.</i></p> <p><i>Pren la jaqueta que et regalí pel teu natalici.</i></p> <p><i>Hui firmarà discs la cantant que tant admires.</i></p> <p><i>Pren el joguet que et regalà el yayo.</i></p> <p><i>Mon germà, que no duya corbata, no fon admés en la festa.</i></p> <p><i>L'orchata, que s'elabora principalment en Alboraya, és una beguda ben típica valenciana.</i></p> <p><i>El marmolà perquè es recolzà en la barana de l'escala, que ell havia pintat la semana anterior.</i></p>
	<p>L'us de <i>que</i> darrere de preposició està restringit en valencià actual a les oracions especificatives en antecedent no humà, i llimitat a les formes <i>a</i>, <i>de</i>, <i>en</i> i <i>per</i>. Quan no es donen estes condicions, utilisarem el relatiu compost:</p> <p><i>No coneixes a l'home del que/del qual/de qui parlem.</i></p>	<p><i>El despaig en que treballa és molt lluminós (correcte).</i></p> <p><i>*No coneixes a l'home de que parlem (incorrecte, perquè l'antecedent es humà).</i></p>

²²² En les oracions explicatives resulta estrany l'us de *que* referit a persona, en funció d'objecte directe: *Saludà a Pere, que admirava molt*. En estos casos se recomana usar, precedit de la preposició *a*, un relatiu compost, siga àton (*al que*) o tònic (*al qual*): *Saludà a Pere, al que/al qual admirava molt*. En canvi, quan l'oració és especificativa, no opera esta restricció: *Saludà a un home que coneixia del treball*.

	<p><i>L'empresa per a la que/per a la qual treballa fabrica aparats mòvils.</i></p> <p><i>L'almagasén, en el que/en el qual treballen vora cinccentes persones, serà objecte d'un complet pla de prevenció de riscos laborals.</i></p>	<p><i>*L'empresa per a que treballa fabrica aparats mòvils (incorrecte, perque la preposició que introduïx el relatiu és per a).</i></p> <p><i>*L'almagasén, en que treballen vora cinccentes persones, serà objecte d'un complet pla de prevenció de riscos laborals. (incorrecte, perque l'oració és explicativa).</i></p>
	<p>En valor explicatiu pot funcionar com a determinant, acompanyant a un nom que repeteix l'antecedent o el reprén per mig d'un sinònim. Pot referir-se a tot un enunciat anterior quan acompanya a un substantiu genèric com <i>idea, cosa</i> o <i>fet</i>.</p>	<p><i>La cadena de montage ha patit una averia, averia que ha provocat un considerable retard en la producció.</i></p> <p><i>El malalt s'ha aplicat el bàlsem que li ha receptat el doctor, cosa que favorirà, sense dubte, la seua recuperació.</i></p>
<p>D.- Relatiu personal: <i>qui.</i></p>	<p>Se referix a persones i coses personificades, o a entitats compostes per persones (associacions, entitats...). Pot aparéixer tant en antecedent explícit com sense ell.</p>	<p><i>Qui vullga ser almirant haurà de passar un complicat examen.</i></p> <p><i>Solicità l'ingrés al gremi de Corregers, qui rebujà la seua petició.</i></p> <p><i>*Per a sopar he preparat unes albargines, qui t'agraden molt (incorrecte).</i></p>

	<p>1.-Sense antecedent explícit equival al relatiu compost <i>el que</i> (o <i>el qui</i>).²²³ Pot anar precedit de preposició.</p> <p>No obstant, en els enunciats en verps com <i>haver, tindre, trobar</i> o <i>buscar</i> el relatiu <i>qui</i> implica un antecedent indefinit i no és intercanviable per la forma composta.</p>	<p><i>Qui (el que) haja estat en l'archipèlec coneixerà la salvage bellea d'aquelles illes.</i></p> <p><i>Qui (el que) estiga d'acort, que alce la mà.</i></p> <p><i>Li ho doní a qui/al que més ho necessitava.</i></p> <p><i>Busca qui t'ha pegat.</i></p> <p><i>*Busca el que t'ha pegat.</i></p> <p><i>No té qui l'ajude.</i></p> <p><i>*No té el qui l'ajude.</i></p>
	<p>En antecedent explícit, en funció subjecte de la subordinada, únicament pot aparéixer en les relatives explicatives, no en les especificatives.</p>	<p><i>El nostre director, qui té 65 anys, encara és capaç de transmetre ilusió.</i></p> <p><i>*L'home qui t'ajudà era un conegut constructor.</i></p>
	<p>En antecedent explícit i precedit de preposició, el relatiu <i>qui</i> pot aparéixer tant en subordinades especificatives com explicatives. Pot realisar dins de l'oració subordinada relativa qualsevol funció nominal (subjecte, objecte directe, objecte indirecte, complement de règim, complement circumstancial...). En funció de complement directe, a diferència del relatiu <i>que</i> el relatiu personal va precedit per la preposició <i>a</i>.</p>	<p><i>Miquel, de qui et parlí l'atre dia, ha vingut hui a vore'm.</i></p> <p><i>L'home a qui estàs criticant és amic meu.</i></p> <p><i>És dolorós que nos decepcionen les persones en qui confiem.</i></p> <p><i>Finalment, l'home en qui discutia arropí els muscles i se n'anà.</i></p>

²²³ Per a marcar explícitament el caràcter femení o plural del referent, amprarem la forma composta, la qual sí té capacitat per a indicar gènere i número a través de l'artícul. Direm: *Tindran el meu respecte els que seran lleals i fermes*, millor que *Tindran el meu respecte qui seran lleals i fermes*. Lo mateix s'aplica quan el relatiu va introduït per preposició. Direm: *Roma és la ciutat preferida dels que s'estimen l'art*, i no, **És la ciutat preferida de qui s'estimen l'art*.

	Referit a persones, com s'ha dit adés, s'ampra també el relatiu compost personal <i>el qui/la qui/los qui/les qui</i> . ²²⁴ En la llengua actual no és tan habitual com <i>el que/la que/els que/les que</i> , especialment, regit per preposició.	És més comú <i>Els companys en els que juguem a les birles els dumenges no podran acompanyar-nos hui</i> que <i>Els companys en els qui juguem a les birles els dumenges no podran acompanyar-nos hui.</i>
E.- Relatiu tònic: <i>el qual</i> .	Té flexió de número, i, a través de l'article, de gènere: <i>el qual/la qual/els quals /les quals</i> . Ha de dur obligatòriament antecedent, en el qual concorda. S'usa per a antecedents humans i no humans. Més propi dels registres formals i cults que dels informals.	<i>La chica, a la qual coneixia únicament per foto, resultà ser prou alta.</i> <i>S'encabotà en vore una pel·lícula de por, la qual li ocasionà més d'un sortit.</i>
	Precedit de preposició, pot tindre valor especificatiu o explicatiu.	<i>La persona en la qual parlí era molt eficient.</i> <i>Convidà a sopar a un empresari, en el qual tenia importants negocis de calcer.</i>
	Quan no du preposició, a soles pot tindre valor explicatiu.	<i>El dumenge estrenaren la funció, la qual obtingué un gran èxit a pesar de la crisi.</i>
	És l'únic capaç de distingir per sí mateixa al seu antecedent, per això és l'únic possible en les construccions absolutes en participi o gerundi.	<i>Assistirem a la reunió, acabada la qual, eixirem a fer-nos un cafenet.</i> <i>*Assistirem a la reunió, acabada la que, eixirem a fer-nos un cafenet.</i>

²²⁴ Cf., per eixemple: *Tirant*, cap. 19: “—Lo meu bon jermà, ¿quines noves me portau de la qui és en virtuts complida e té la mia ànima encativada?”.

	<p>És l'únic possible quan el relatiu forma un grup sintàctic o tonal autònom. Açò ocorre generalment quan el relatiu forma una construcció partitiva, quan va introduït per certes preposicions o locucions preposicionals i adverbials (<i>segons, a través de, baix de, enmig de ...</i>) i quan funciona com a complement nominal.</p> <p>Introduït per la preposició <i>de</i> (<i>del qual/de la qual/dels quals/de les quals</i>) conforma el relatiu possessiu (vore 17.5.2).</p>	<p><i>Estic llegint un llibre de dietètica, /segons el qual,/ és possible aprimar-se en una setmana.</i></p> <p><i>Formaren un rogle, /en el mig del qual/ se situà el chiquet major.</i></p> <p><i>Se presentaren un bon grapat de concursants, /tres del quals/ resultaren finalistes.</i></p> <p><i>Donís, el germà del qual està en procés de divorç, me demanà ajuda professional.</i></p>
	<p>Com que l'article que l'acompanya té flexió de gènere i número, és de molta utilitat per a delimitar l'antecedent, quan hi ha més d'una possibilitat.</p>	<p><i>El germà de la meua cosina, el qual treballa en València, viaja en coche tots els dies (se referix al germà).</i></p> <p><i>El germà de la meua cosina, la qual treballa en València, viaja en coche totes les dies (se referix a la germana).</i></p>
	<p>Precedit de l'article <i>lo</i> té valor neutre.</p>	<p><i>M'ha dit que no li abellia vindre, lo qual és molt estrany.</i></p>
	<p>En valor explicatiu pot funcionar com a determinant, acompanyant a un nom, el qual repeteix l'antecedent o el reprén per mig d'un sinònim.</p>	<p><i>L'home li donà a l'hotel una direcció falsa, la qual direcció alçà les sospites del recepcioniste.</i></p> <p><i>El govern ha decidit baixar els impostos, la qual decisió ha segut molt ben rebuda pels ciutadans.</i></p>

F.- Relatiu temporal: <i>quan.</i> ²²⁵	Normalment, sense antecedent.	<i>Quan el coneguí, me paregué molt simpàtic.</i> <i>T'ajudaré quan podré.</i>
	Por dur com a antecedent algun substantiu en sentit temporal o algun deíctic de temps, principalment en valor explicatiu. El seu us en valor específicatiu és prou inusual.	<i>Aquella nit, quan te coneguí, dutes este vestit.</i> <i>Fon llavors quan me doní conte de quina classe de persona era.</i> <i>Abans quan era chiquet sempre berenava pa i chocolate.</i>
G.- Relatiu locatiu: <i>a on</i> (<i>on</i>).	Este relatiu incorpora en el seu significat la noció d'espacialitat, feta explícita habitualment per mig del reforç de la preposició <i>a</i> (<i>a on</i>), la qual arreplega en valencià els dos valor locatius principals, el de direcció (<i>Anem a València</i>), i en certs usos, el valor estàtic (<i>Me'l trobí esperant-me a la porta del carrer</i>). La forma <i>a on</i> , per tant, té una base cognitiva i és la més comuna i recomanable. No obstant, com el relatiu <i>a on</i> ya indica per ell mateix l'espai, també és admissible la forma simple <i>on</i> .	
	Sense antecedent	<i>Torna a on estaves.</i> <i>Podem anar a on tu vullgues.</i>
	Pot dur com a antecedent un adverbi deíctic o un substantiu en significat espacial. Pot tindre valor tant específicatiu com explicatiu.	<i>Allí a on vius fa molta calor.</i> <i>M'agradaria tornar al lloc a on naixquí.</i> <i>Acabe d'aplegar d'Alcoy, a on he fet algunes gestions.</i>

²²⁵ En la llengua parlada coloquial és comú que el relatiu temporal *quan* i el de quantitat *quant* se confonguen en la forma *quant*. Este fenomen no és propi de registres formals ni de la llengua escrita.

	<p>Si l'antecedent és un substantiu comú en valor de lloc, és substituïble per <i>que</i>, <i>el qual</i> o <i>el que</i> precedits de preposició. Si el substantiu és un nom propi o un deíctic, la substitució no és possible.</p>	<p><i>*Allí en el que vius fa molta calor.</i></p> <p><i>M'agradaria tornar al lloc en que / en el que / en el qual naixquí.</i></p> <p><i>Acabe d'aplegar d'Alcoy, *en el que/*en el qual he fet algunes gestions.</i></p>
	<p>En la llengua viva, l'equivalència descrita pot produir-se inclús si l'antecedent no té valor de lloc, sempre que <i>a on</i> pugui admetre la substitució per <i>que</i>, <i>el que</i> o <i>el qual</i> precedits de la preposició <i>en</i>; variants, estes últimes, que no resulten tan usuals en la llengua parlada. Totes elles són igualment correctes.</p>	<p><i>El valencià és una llengua a on poques paraules acaben en o.</i></p> <p><i>El moment a on escomencí a preocupar-me fon quan va caure a terra.</i></p> <p><i>El valencià és una llengua en que / en la que / en la qual poques paraules acaben en o.</i></p> <p><i>El moment en que / en el que / en el qual escomencí a preocupar-me fon quan va caure a terra.</i></p>
	<p>Pot anar precedit de preposició, tant en valor especificatiu com explicatiu.</p>	<p><i>El camí per a on t'agrada anar és massa llarc.</i></p> <p><i>El lloc d'a on vinc t'agradaria a montó.</i></p> <p><i>Anirem pel túnel de L'Olleria, per a on s'alvança molt.</i></p>
	<p>Pot aplegar a substituir al relatiu <i>quan</i>, especialment si remet a un element de significat tant temporal com local, com ara el substantiu <i>part</i>.</p>	<p><i>Fon en la segona part del concert a on l'orquestra aplegà al seu màxim virtuosisme.</i></p>

H.- Relatiu modal: <i>com</i> .	Normalment, sense antecedent.	<i>Ho feu com me digueres</i>
	En antecedent, sense preposició, té valor explicatiu o eixemplificador.	<i>Prepara bonyítol al forn, com li ensenyà sa mare.</i> <i>Els rius valencians, com el Túria o el Xúquer, porten bon cabal enguany.</i>
	Pot anar precedit de l'adverbi <i>tal</i> .	<i>Camina tal com li ha dit el mege.</i>
	En valor especificatiu, referint-se a un antecedent substantiu de valor general. En estos casos és substituïble per <i>en</i> + (artícul) + <i>que</i> .	<i>M'encanta la forma com / en (la) que treballa.</i> <i>Les seues noveles agraden a tot lo món per la manera com / en (la) que escriu.</i>
I.- Relatiu de quantitat: <i>quant</i> .	1. Té flexió de gènere i número: <i>quant, quanta, quants, quantes</i> . S'usa únicament en els registres molt formals: en la llengua habitual s'ampra <i>que</i> precedit d'artícul, reforçat o no per <i>tot</i> .	<i>Quant ha dit, és cert = (Tot lo que ha dit és cert).</i> <i>Si necessita fiches per a la tesis, prenga'n quantes necessite = prenga'n les que necessite.</i>
	Normalment, sense antecedent explícit. Pot dur com a antecedent <i>tot</i> o <i>tant/a/s/es</i> .	<i>Quants han demanat la beca, l'han rebuda.</i> <i>A.-No sé quàntes alumnes tindrem enguany.</i> <i>B.-Quantes se matriculen, seran benvingudes.</i> <i>Ne tindràs tantes quantes demanes.</i> <i>Menge tot quant vullga.</i>
	Pot aparéixer en construccions comparatives proporcionals. ²²⁶	<i>Quant més pa menges, manco t'aprimaràs.</i>

²²⁶ La norma catalana prescriu per ad estes estructures comparatives la forma *com*, proponent seqüències de l'estil de “*com més dolç, millor*”. La forma “*com*” era habitual en estes construccions

17.5. PRECISIONS SOBRE L'US DELS RELATIUS

17.5.1. El relatiu neutre

Quan l'antecedent no és un substantiu concret, sino que el relatiu fa referència a tot un enunciat o a un element no individualisat o de nom desconegut usem la forma *que* precedida de l'article neutre *lo*: *És mentira lo que dius. Faré lo que voldré. Lo que té vosté no és greu. ¿Qué és lo que dus en la mà?*

El valor neutre del relatiu també pot aconseguir-se per uns altres mecanismes:

a) anteponent a la forma *que* els demostratius neutres:

Tot açò que veus és de ton pare.

Allò que em digueres l'atre dia em deixà atarantat.

Això que vola per allà és una palput.

b) Per mig dels relatius composts *lo qual* i *la qual cosa*, sempre que introduïxquen oracions entre comes o precedides de preposició:

Ha guanyat un premi, lo qual no constituïx ninguna novetat.

Ha estat malalt, la qual cosa li ha fet perdre uns quants quilos.

Estic molt cansat, per lo qual trobe que em quedaré en casa.

c) El valencià no usa per al neutre el relatiu *que* precedit d'article masculí (vore capítol 12, L'article). Diem, per tant, **Lo que** *passa és que estic molt cansat*, i no **El que passa és que estic molt cansat*.

comparatives en la lliteratura valenciana clàssica, us natural que s'explica per la proximitat de les nocions de modo i de quantitat, manifestada en diverses construccions de la llengua moderna, no a soles en valencià (*¿Cóm plou!* = *¿Quànt plou!*), sino en moltes altres llengües (cf. anglés: *How old are you?*).

No obstant, la llengua valenciana actual constrüix les comparacions proporcionals en el relatiu de quantitat *quant*, i esta és, per tant, la forma normativa, en conte de l'arcaica *com*. S'ha de considerar ademés que el valencià antic usava l'adverbi *com* també en el valor temporal de *quan* (*Tirant*, cap. 27: "**Com** *lo rey fon al portal de la ciutat demanà lo fill del comte hermità...*"), i no per això ampem actualment *com* en les oracions temporals (**Com aplegà de córrer, se duchà en aigua fresqueta*). Direm, per tant, en valencià: **Quant** *més dolç, millor*, i no **Com més dolç, millor*.

Existix ademés una altra construcció comparativa, considerada tradicionalment coloquial, que ampra la forma *contra*: **Contra** *més m'esforce, pijor m'ix*.

17.5.2. El relatiu possessiu

Per a indicar pertinença en les oracions relatives, el valencià reproduïx l'estructura de la frase nominal possessiva: introduïx l'objecte posseït i a continuació indica el posseïdor per mig de la preposició *de* seguida del relatiu compost *el qual*, que concorda en gènere i número en l'antecedent posseïdor. En esquema, [artícul definit + element posseït o del que s'indica pertinença+ *de +el qual*]:²²⁷

*Les alumnes els pares **de les quals** guanyen manco de 1.000 euros mensuals tindran dret a la beca.*

*La casa, els voltons **de la qual** estan corcats, serà objecte de restauració.*

Alternativament, i a sovint en un us més natural, pot usar-se el relatiu *que* combinat en un verp o una preposició que indique possessió:

*Les alumnes **en** pares **que** guanyen manco de 1.000 euros mensuals tindran dret a la beca.*

*La casa, **que tenia** els voltons corcats, serà objecte de restauració.*

17.5.3. Les construccions col·loquials en *que*

En la llengua clàssica *qui*, com a derivat etimològic directe de la forma relativa llatina QUI, tenia un us molt més ample que en la llengua actual, fins al punt de funcionar com a forma no marcada, capaç d'aglutinar els usos principals del diversos relatius.²²⁸

En la llengua moderna ha segut la forma *que* l'encarregada d'assumir en exclusivitat el valor no marcat, dins d'un procés evolutiu natural, puix *qui* està vinculada a l'emissor, motiu pel qual ha quedat reservada per a referents humans, deixant el

²²⁷ També és comú usar determinades construccions col·loquials que es descriuen en l'apartat 17.5.3, algunes d'elles induïdes per imitació del castellà, que presenta un relatiu possessiu sense correspondència directa en valencià ("cuyo").

²²⁸ Parant atenció al *Tirant*, podem observar que *qui*, ademés de referir-se a un antecedent de persona, com fa actualment, podia remetre igualment a un referent no humà ("*Del vot que fan les dònnes d'onor, **qui** son tres capítols*"; "*Cóm lo cèsar, après que fon partit de Trapasonda, cobrà moltes províncies **qui** eren de l'imperi*"); podia usar-se en oracions especificatives sense preposició ("*Cóm los cavallers **qui** havien acompanyada la comtessa se'n tornaren al camp*), podia amprar-se en funció d'objecte directe de persona sense preposició ("*Cóm la princesa conjurà a Tirant que li digués **quí** era la senyora **qui** ell tant amava*), precedit d'artícul sense preposició ("*E fahent grandíssima alegria, segons se acostuma e solen fer **los qui** ab triumphant victòria donen socors als **qui** són posats en grandíssima necessitat...*"); i inclús separat del seu antecedent, lo que li donava un valor pròxim al neutre: "*Cóm Tirant feu cremar la nau del capità dels genovesos, **qui** fon causa que tots los moros sen anaren de ylla*". De fet, s'han senyalat inclús usos en valor de conjunció, com si fora un *que* completiu (cf. *Curial II*, 11: *Mas yo crech **qui** ells vos preen poch*), fet que resulta molt revelador sobre el valor general de *qui* en època clàssica.

relatiu *que* com a forma central del paradigma: aprofita tant per a persones (*La dona que neteja la casa no ha pogut vindre esta semana*) com per a coses (*El sofà que compres és molt còmodo*).

A banda, *que* s'utilisa en les oracions adjectives i, precedit de l'article, forma el relatiu compost *el que*, capaç d'introduir les relatives substantives (*Els que tinguen gana, poden anar a almorzar al bar del cantó*), fins al punt d'haver desplaçat les formes antigues "el/la/los/les qui". Finalment, introduït per preposició, *que* pot assumir els valors temporal: (*el dia (en) (el) que naixqué*); espacial: (*la ciutat en (la) que vixc*); i modal (*la manera (en) (la) que parla*).

Més encara, com a forma neutra, en la llengua informal pot substituir, sense necessitat de preposició, als altres relatius:

- En valor local, en conte de *a on*: *Conec un bar que no va massa gent; Estic content d'estudiar en el colege (en) que tu estudies.*
- En valor temporal, en conte de *quan*: *Creu que l'economia funciona com abans de la crisis, que tot lo món gastava sense parar.*
- En valor modal, en conte de *com*: *No m'agrada gens la manera que els jóvens visten.*
- En conte del relatiu possessiu: *Treballa en una empresa que la seua producció ha rebut molts premis; És un chic que el cap li funciona molt be.*

Encara que l'extensió de *que* ad estes funcions s'explica pel seu caràcter no marcat i encara que en llengües com el francès la construcció en *que* és habitual per ad alguns d'estos usos, el valencià la reserva per als registres informals,²²⁹ mentres que en el llenguatge formal convé usar les construccions equivalents en els relatius corresponents:

Conec un bar a on no va massa gent.

Creu que l'economia funciona com abans de la crisis, quan tot lo món gastava sense parar.

No m'agrada gens la manera com visten els jóvens.

És un home a qui tot lo món aprecia molt.

Treballa en una empresa, la producció de la qual ha rebut molts premis.

²²⁹ Sí que és acceptable en registres formals la supressió de la preposició *per* en valor causal en les oracions copulatives emfàtiques, com *És per açò que ell plora*, construcció equivalent al francès *C'est par celà qu'il pleure*, i de tradició clàssica en la forma *per ço que* (més natural que *És per açò per lo que ell plora*).

No obstant, les oracions relatives que funcionen com a complement circumstancial de temps poden construir-se sense preposició si l'antecedent és un substantiu de valor temporal com ara *any, semana, dia, més* o els noms dels dies de la semana:

*Justetament aquell dumenge (en el) **que** vingueres a visitar-nos, nos en havíem anat de compres a Elig.*

*L'any **que** aproví les oposicions me'l passí estudiant sense parar.*

Ha d'evitar-se en els registres formals l'us de *que* acompanyat d'un pronom referit al mateix antecedent, puix la referència anafòrica queda assegurada per mig del relatiu i la forma pronominal resulta redundant:

Parla d'un assunt **que no **el** coneix, en conte de la construcció correcta: Parla d'un assunt **que** no coneix.*

Treballe en uns companyons **que no tinc gens de confiança **en ells**, en conte de la construcció formal: Treballe en uns companyons **en els que** no tinc gens de confiança.*

L'interrogatiu *quin* està dotat d'un fort caràcter diferenciador que li permet distinguir un referent d'entre tots els possibles (¿*Quin vols?*). Per això coloquialment pot adquirir un valor possessiu que ha d'evitar-se:

**Podem avançar que l'estudi, quins resultats seran pròximament publicats, no deixarà indiferent a ningú (incorrecte).*

Podem avançar que l'estudi, els resultats del qual seran pròximament publicats, no deixarà indiferent a ningú (correcte).

Inversament, és pròpia dels registres molt formals la repetició de l'antecedent davant del relatiu *que* en les oracions relatives explicatives, repetició que pot ser lliteral (*S'ha afegit al projecte una nova companyia, **companyia que** es beneficiarà del prestigi de les sinèrgies del grup*) o sinonímica (*Batiste ha comunicat de colp i repent la seua boda, **decisió que** nos ha sorprés a tots; Construiran un nou polideportiu a l'atra vora del carrer, **cosa que** nos causarà innumerables molèsties mentrimentres se constrüix*).

També presenta un grau alt de formalitat la repetició de l'antecedent darrere de *el qual*, que passa a funcionar com un determinant: *En mig de la reunió alçà la mà un home assentat en l'última fila de la sala, **el qual home** criticà contundentment l'actuació de la junta.*

17.5.4. El relatiu de quantitat

La forma *quant* té valor quantitatiu, pero no deixa de ser un relatiu en tant que fa una funció nexual a l'introduir una oració subordinada (*Menja'n **quant**es pugues*). Convé

distinguir este *quant* relatiu del quantificador indefinit *uns quants/unes quantes*, que no té valor de nexa: *Ya he vist unes quantes oronetes*.

Quan la forma *quant* va seguida del seu referent, com en *Compra **quanta** farina vullgues*, funciona com un modificador nominal, igual que els quantificadors, però no deixa de fer funció de nexa, de manera que pot seguir considerant-se un relatiu.

17.5.5. L'indicatiu i el subjuntiu en les oracions de relatiu

En les oracions relatives referides a situacions futures el valencià usa genuïnament els temps verbals de futur i no el subjuntiu present, coincidint en unes altres llengües del seu voltant, i a diferència de l'us castellà i, en gran mida, del català.

Direm, per tant:

<i>Faré lo que podré</i>	Millor que	<i>Faré lo que puga.</i>
<i>Quan arribaré a casa, mamprendré a fer el dinar.</i>	Millor que	<i>Quan arribe a casa, mamprendré a fer el dinar.</i>
<i>Lo que hi haurà, jugarà.</i>	Millor que	<i>Lo que hi haja, jugarà.</i>
<i>Qui aplegarà el primer, reservarà lloc en el restaurant.</i>	Millor que	<i>Qui aplegue el primer, reservarà lloc en el restaurant.</i>
<i>Quan haurà acabat tota la faena, se gitarà a descansar.</i>	Millor que	<i>Quan haja acabat tota la faena, se gitarà a descansar.</i>
<i>Li entregaré el meu amor a la primera persona que em voldrà de cor.</i>	Millor que	<i>Li entregaré el meu amor a la primera persona que em vullga de cor.</i>

Quan l'oració relativa indica posterioritat en el passat, és recomanable l'us del condicional, en conte de l'imperfecte de subjuntiu:

<i>Pensà que quan arribaria a casa, mamprendria a fer el dinar.</i>	Millor que:	<i>Pensà que quan arribara a casa, mamprendria a fer el dinar.</i>
<i>El divendres passat diguérem que qui arribaria primer, reservaria lloc en el restaurant.</i>	Millor que:	<i>El divendres passat diguérem que qui arribara primer, reservaria lloc en el restaurant.</i>

En les relatives que remarquen l'inespecificitat del referent i posen en dubte o neguen la seua existència amprarem, no obstant, el subjuntiu. Açò ocorre principalment en predicats introduïts per *buscar, no tindre, no haver...*, quan no fan referència a contexts marcats formalment com a futurs: *Busque algú **que parle** chinenc; No té **qui s'encarregue** d'ell; No hi ha **qui puga** dormir ací en tant de soroll...*

Generalment, la tria entre el temps verbal futur o el subjuntiu dependrà de si l'oració està marcada expressament cap al futur, cas en el que, consegüentment, tendirem a usar el temps verbal de futur, o si no ho està, cas en el que es senyalarà el caràcter no conegut o inespecífic del referent per mig del subjuntiu:

***El que guanyarà** el concurs la semana que ve, rebrà un important premi.*

*Tenim un premi preparat **per a qui guanye** el concurs.*

No són pròpiament relatives les formes *onsevol, onsevullga*-ni les antigues *onsevulla, quisvulla*, puix funcionen com a indefinits adverbials (*onsevol, onsevullga*) o pronominals (*quisvulla*) que poden rebre la modificació d'una oració de relatiu introduïda per *que*: *El trobaré onsevol que s'haja amagat; E honsevulla que yo sia, la mia ànima serà ab vós contínuament* (Tirant, cap. 3). Pel seu caràcter indefinit, les oracions que les acompanyen tendixen a dur subjuntiu, segons s'observa en els exemples anteriors.

17.6. LA MODALITAT ENUNCIATIVA

Com havem indicat més amunt, els térmens interrogatius i els exclamatius, junt als relatius, formen part d'una mateixa categoria llingüística, encarregada de representar els elements de la situació discursiva, motiu pel qual els tractarem conjuntament.

Aixina, la forma *que*, además de la funció relativa ja estudiada, podrà adoptar una funció interrogativa (*¿Qué has fet este mati?*) o exclamativa (*¡Che, qué bo!*), segons la modalitat de l'enunciat. Entenem com a modalitat enunciativa o oracional l'actitut en la qual el parlant emet el seu enunciat segons la situació comunicativa que el volta.

Podem distinguir les següents modalitats enunciatives:

i. Interrogativa: el parlant formula una pregunta, generalment demanant una informació al seu interlocutor: *¿A ón t'has comprat eixe nou aparat electrònic?; ¿T'agrada la carn d'esturç?*

ii. Dubitativa: és una variant de la modalitat interrogativa en la que el parlant manifesta la falta d'una informació o la falta de seguretat en el contingut de l'enunciat, pero sense demanar a l'oient que suplixca esta carència informativa. És dir, que les oracions dubitatives, a diferència de les interrogatives, no es projecten cara a l'oient.

Formalment se caracterisen per dur el verp en futur o condicional (*Vicent encara no ha aplegat a l'oficina; Tocàrem per teléfon i no contestà: estaria dormint*), o per la presència d'un adverbi de dubte (*potser, probablement, possiblement, segurament, tal volta, tal vegada...*):

Té un comportament estrany últimament: potser està cansat.

Probablement suspendrà l'examen.

Tal volta s'ha enfadat perque no l'has convidada a la festa.

Tal vegada s'estimarà més quedar-se en casa que acompanyar-te despusdemà a l'excursió.

iii. Desiderativa (o de desig): expressa la subjectivitat del parlant a través de la formulació d'un desig. Este desig presenta unes característiques molt particulars, puix naix com a reacció a un context situacional previ (*¿Tens examen ara?: ¿que tingues sòrt!; Adeu: ¿que tingau bon viage!*) i està tancat en sí mateixa, és dir, que no necessita estar dirigit a un oient (*¿Fora cas que hui m'adormira pronte!*), ni tampoc implica necessàriament la voluntat del seu compliment:²³⁰ *¿Que em muiga ara mateixa si és mentira!; ¿No me'n vols donar ni una miqueta?: ¿Aixina et pegue mal tanta fartera!*

L'entonació més representativa de les desideratives consistix en un ascens de la tonalitat a l'escomençament de l'enunciat i un lleu descens en la part final: *¿Una estoreta per a la falla, per favor!*

Formalment destaca la presència molt freqüent del subjuntiu optatiu independent, és dir, no exigit per ningun verp principal (*¿Que tingau un bon dia!; ¿Que la força vos acompanye!, ¿Ai, si fores capaç de perdonar-me!*). El desig també es pot manifestar per mig de les locucions adverbials *fora cas* o *aixina que*, o per l'interjecció *ixcà*: *És possible que finalment faça marcha arrere en el divorç: ¡fora cas!; ¿Fora cas que em tocara la loteria!; ¿Aixina que tinguera quinze anys!;* de l'imperatiu (*¿Passeu-ho be!*); o per l'anteposició de l'objecte directe al verp i l'absència d'artícul davant del subjecte,

²³⁰ Vore A. López García, *Gramática del español*, vol. 2, epígraf 22.3.

principalment en les imprecacions o desijos negatius: “*¡Llamps les ferissen i les cremassen!*” (*Espill*, Jaume Roig).

La distribució dels valors temporals del subjuntiu de desig és la següent:

<i>Temps verbal de subjuntiu</i>	<i>Valor</i>
PRESENT	Desig neutre de realització futura: <i>¡Que guanyes la correguda!</i>
PRETÈRIT IMPERFECTE	Desig impossible en el present (<i>¡Si Ampar estiguera aquí!</i>) o de difícil compliment en el futur (<i>¡Fora cas que em tocara la loteria!</i>)
PRETÈRIT PERFECTE	Desig relatiu a un fet ja acabat en el present, el qual no sabem si s'ha complit o no: <i>¡Ixcà haja guanyat hui el nostre equip!</i>
PRETÈRIT PLUSQUAMPERFECTE	Desijos irrealitzats del passat: <i>¡Ixcà ahir haguera estudiat més, hui no estaria tan nerviós!</i>

Quan l'oració desiderativa és una fórmula de cortesia que expressa el desig d'un be per a l'interlocutor, el verb ha d'anar necessàriament en present de subjuntiu, puix l'incertesa que acompanya al pretèrit imperfecte l'inhabilita per ad esta funció: *¡Que et millores!*; *¡Que siga enhorabona!*

iv. Exhortativa: dirigix una orde o una petició a l'interlocutor: *¡Per favor, vine a jugar a les birles en nosatros!*

El modo verbal característic de les oracions exhortatives afirmatives és l'imperatiu (*¡Afanya't, que és tart!*; *¡Acosta't una miconiua!*). No obstant, l'emissió d'una orde també s'efectua per mig d'uns atres procediments:

- El subjuntiu: en les oracions negatives (*¡No t'afaites el bigot!*; *¡No reballes el cartó al contenidor orgànic!*) i, precedit de *que*, per a donar ordens a terceres persones (—*Senyor doctor: el pacient ya ha aplegat.* —*¡Que passe!*).
- Les formes no personals: infinitiu simple precedit de preposició (*¡A dinar immediatament: a la taula i al llit, al primer crit!*), gerundi (*Vinga: ¡netejan en espenta!*) i participi (*¡Calladets i ben quietets!*).
- El present d'indicatiu: *¡Agarres les coses i te'n vas d'ací ara mateixa!*
- El futur: *¡Faràs immediatament lo que et dic!*
- L'infinitiu passat: *¡Home, haver-ho dit!*; *¡No haver-ho fet, no calia!*

Entonativament les oracions exhortatives prototípiques presenten un fort descens de la tonalitat en la part final: *¡Menja't el pa!*; *¡No renegues!* Esta entonació particular senyala l'apelació a l'oient en un context situacional molt concret.

La vinculació directa en l'interlocutor és un traç característic de les oracions exhortatives, i permet deixar fòra d'este grup determinats enunciats en els que també s'indica una orde, una instrucció o un prec, pero sense realçar la figura de l'oient. Aixina, no considerarem enunciats pròpiament exhortatius les oracions en verps modals d'obligació, puix encara que poden dirigir-se a l'oient (*Has de fer l'almorzar hui*), la vinculació no és necessària, i l'obligació es pot aplicar a una persona no present en la situació comunicativa (*Al meu parer, Ampariues ha d'estudiar més*), a una situació comunicativa que no coincidix en la de parla (*Si suspens l'examen, hauràs d'esforçar-te més*), o inclús, pot tindre valor impersonal (*No cal treballar tant, que la vida són dos dies*).

v. Exclamativa: en esta modalitat predomina la figura de l'emissor i l'expressió de la seua esfera efectiva: *¡Quin fret fa hui!* La modalitat exclamativa, representada pels signes d'exclamació o admiració, pot combinar-se en unes atres modalitats oracionals: la negativa (*¡Batiste no ha vingut encara!*) i l'interrogativa (*¡¿Cóm és possible?!*)*, i molt freqüentment, en la desiderativa (*¡Que tingam sòrt!*), i l'exhortativa (*¡Au, mone d'ací ya!*).*

Pel fet de combinar-se en totes estes modalitats oracionals, el seu patró entonatiu varia en funció de les emocions expressades, encara que en general tenen en comú una elevació de l'entonació en la primera sílaba accentuada: *¡T'he DIT que et calles!*

vi. Declarativa: És la modalitat neutra. Comunica una determinada informació, de manera que, a diferència de les atres modalitats, en ella lo més important és el contingut de l'enunciat i no els elements de la situació enunciativa, com ara el receptor (exhortativa), les emocions de l'emissor (exclamativa), etc: *Els dumenges sempre comprem coca en llanda; Hui tenim allipebre per a sopar.*

vii. Ad estes modalitats havem d'afegir **la modalitat negativa**, en la qual el parlant rebuja un enunciat anterior, independentment de la seua modalitat, motiu pel qual se pot combinar en els tipos modals anteriors: *¡Mercé no ha vingut hui?*; *¡Que no ploga demà!*; *Este més encara no he anat al cine.* Estudiem detengudament la negació en el capítul corresponent als adverbis.

17.7. LES ORACIONS INTERROGATIVES

La modalitat interrogativa se caracteriza perque l'emissor emet en forma de pregunta un enunciat no autònom que necessita la resposta, verbal o no, de l'interlocutor, per a completar-se. Les oracions interrogatives prototípiques consistixen en una pregunta que el receptor ha de contestar (—*¿Cóm te diuen?* —*Bàrbera*), pero hi ha ocasions en que la reposta esperada és una acció, com en *¿Per qué no et calles?*, o la confirmació,

per mig del silenci, de l'opinió expressada per l'oyent, com en les preguntes retòriques (*¿Haurem de castigar ad algú per defendre els seus drets?*).

A diferència d'unes atres llengües, en valencià freqüentment les oracions interrogatives no alteren l'orde dels seus constituents, de manera que és necessari marcar la modalitat de l'oració pels signes d'interrogació tant al principi com al final de l'enunciat. En cas contrari moltes voltes resultaria impossible reconèixer una oració interrogativa i llegir-la correctament. Per tant, són obligatoris tant el signe de tancament de l'interrogació com el d'obertura:

**Ya has apuntat al chiquet al colege?* (incorrecte).

¿Ya has apuntat al chiquet al colege? (correcte).

17.7.1. Interrogatives totals i parcials

Distinguem dos classes fonamentals d'oracions interrogatives: les interrogatives parcials i les totals.

17.6.1.1. Interrogatives parcials

Les interrogatives parcials no pregunten pel contingut global de l'enunciat, sino per un element particular, relacionat en les coordenades de la situació comunicativa (temps, lloc, emissor, cantitat...), de manera que no és possible contestar-les en *sí* o *no*: *¿Quin és el teu futboliste preferit?*; *¿Quàn t'has comprat eixe caprig?* Presenten les següents característiques:

i. Entonativament en les interrogatives parcials la línia melòdica puja fins a alcançar el seu moment més àlgit (marcat en negreta en els eixemples) en el pronom o determinant interrogatiu i a partir d'ahí descendix progressivament:

*¿**Quàn** anirem d'excursió a la Murta?*

*¿Per **qué** no nos has presentat encara a la teua nóvia?*

ii. Respecte de l'orde de paraules, l'element interrogatiu representa el tema pel qual se pregunta i per això ocupa sempre la posició inicial de l'oració interrogativa:

*¿**Quin** és l'orige de l'univers?*

*¿**Quàn** has vist tu un orso?*

Si a les oracions interrogatives se'ls afig un tòpic general, dins de l'àmbit del qual s'emmarca la pregunta, este tòpic pot traure's fòra de l'interrogació, de manera que l'interrogatiu continua encapçalant la pregunta:

¿A Chimo, quàn el veres per última volta? = A Chimo, ¿quàn el veres per última volta?

En quant a la població, ¿quina ha segut l'evolució en els últims anys?

iii. Quan el subjecte no és l'element interrogat ha d'anar obligatòriament pospost al verp:

*¿A quina peluqueria va **Pere**?*

*¿Quàn has tengut **tu** un coche com este?*

iv. Poden aparéixer dos interrogatius en la mateixa oració en les interrogatives reiteratives. En elles el parlant destaca part de l'informació del discurs anterior per a manifestar la sorpresa que li produïx o per a demanar la seua repetició o aclariment. En estos casos els interrogatius van en les posicions extremes de l'oració:

¿A ón has comprat eixe pèndul de Foucault?

*¿A ón he comprat **QUÉ**?*

17.6.1.2. Interrogatives totals

Les interrogatives totals pregunten pel conjunt de l'enunciat, de manera que és possible contestar-les per mig de *sí* o de *no*: —*¿Has comprat la pereta per a la llàntia del corredor?* —*Sí: la tens dins del calaix.*

Quan l'oració interrogativa parcial du objectes circumstancials, la pregunta se centra principalment en ells, a la manera de les interrogatives parcials. Aixina i tot, continua sent possible contestar-les absolutament en *sí* o *no*: —*¿Has vengut en coche?* —*No (he vengut en bicicleta).*

i. A diferència de les interrogatives parcials, les interrogatives totals prototípiques acaben en to ascendent: el to escomença pujant, en acabant baixa més avall del to normal de les oracions declaratives i finalment se recupera sense aplegar a superar el nivell normal:

¿Has agarrat la càmera per a l'excursió?

ii.-En quant a l'orde de paraules, les interrogatives totals solen pospondre el subjecte al verp, encara que la posposició no és obligatòria (*¿Han reparat ya els obrers les aigüeres?; ¿Els obrers han reparat ya les aigüeres?*). Tendixen a mantindre l'orde subjecte-verp les oracions copulatives en *ser* que atribuïxen una qualitat al subjecte: *¿Ampar és meja?*

17.7.2. Oracions interrogatives indirectes

En les oracions interrogatives indirectes la pregunta no apareix formulada directament, sino que és una oració subordinada que funciona com a objecte directe del verb principal, el qual demana una informació: *El teu companyó pregunta (que) en quin assumt estàs treballant ara; La mare diu (que) si vindràs a dinar hui.*²³¹ Com no introduïxen la pregunta de manera directa, tenen l'entonació neutra de les oracions declaratives i no van entre signes d'interrogació.

S'inclouen entre les interrogatives indirectes aquelles oracions subordinades introduïdes per un verb acompanyat de negació o de pronom de primera persona, les quals no reclamen resposta per mig d'una pregunta, pero sí indiquen una incògnita: *No sé com arreglar l'averia; No entenc qué ha passat; Me pregunte si la burgesia està disposta a col·laborar en el projecte.* Esta classe d'interrogatives no admet la conjunció *que*: **No sé que com arreglar l'averia.*

Com les interrogatives directes, les indirectes poden ser parcials o totals. Les parcials van encapçalades pels mateixos tèrmins interrogatius que les directes (*No sé quants vindran al sopar; No comprenc qué li passa*), mentres que les totals van introduïdes per la conjunció interrogativa *si*: *No sé si eixa arïonada està causada pel fret.*

17.7.3. Classes discursives d'oracions interrogatives

A les classes anteriors d'oracions interrogatives podem afegir, atenent ara a l'intenció comunicativa de l'emissor, les següents classes particulars d'interrogatives:

- a) **Interrogatives reprovatòries**, en les quals el parlant critica un comportament: *¿Tens costum de parlar aixina a tos pares?*
- b) **Interrogatives retardades**, que expressen una disculpa social del parlant per la seua acció: *¿Disculpa, estaves llegint?; ¿Perdona, estaves ocupant tu este lloc?*
- c) **Interrogatives instructives**, en les que es demana un permís o una instrucció: *¿Pare ya taula?*
- d) **Interrogatives directives**, en les que el parlant demana una acció del seu interlocutor, a manera de petició cortés (*¿Me poses mig quilo de limes, per favor?*), pero també d'orde (*¿Per qué no et calles?; ¿Ya n'hi ha prou, no?*). Incloem estes oracions entre les interrogatives atenent a la seua entonació, encara que, com transmeten orde o petició, podien ser incloses també entre els enunciats exhortatius.

²³¹ En estes expressions, com també en alguns usos exclamatius (*¿Qué sabuda que és esta chiqueta!*), l'aparició del **que** no és expletiva, sino que té un valor emfàtic possibilitat pel caràcter enunciatiu del verb introductor (o de la situació comunicativa) i és, per tant, correcta.

- e) **Interrogatives problemàtiques**, que presenten la pregunta com una qüestió irresoluble: *Pero, ¿cóm canviar el clim d'una persona?*
- f) **Interrogatives delliberatives**, en les que el parlant se formula una pregunta a sí mateixa: *Diuen que escomencem a superar la crisis. ¿Serà veritat?*
- g) **Interrogatives retòriques**, que no demanen una informació, sino la confirmació per part de l'oyent, encara que siga per mig d'un silenci aprovatori, d'una opinió implícita: *¿Qué hi ha millor que un bon dia de peixca en el Xúquer?* (afirmació implícita que es deriva de la satisfacció del parlant que està peixcant en el Xúquer: no hi ha res millor que açò).
- h) **Interrogatives confirmatòries**, que demanen la confirmació explícita per part de l'oyent d'una creença. La demanda de conformació es realisa per mig d'alguna interjecció o expressió com *veritat*, (i en el llenguatge coloquial, la seua variant apocopada “*tat*” o “*itat*”) *no, a que...: ¿A que eixa era la millor opció?; ¿El teu llinage és Peris, “itat”?; Chimo és fadrí, ¿no?*
- i) **Interrogatives exclamatives**, en les que el parlant combina l'exclamació en l'interrogació, afegint a la demanda de confirmació d'una creença, l'expressió del sentiment (disgust, enfadament, sorpresa...) que li provoca eixa creença (¿*Aixina que no pots vindre?!).*
- j) **Interrogatives acadèmiques o d'examen**, l'objectiu de la qual és averiguar si el receptor coneix la resposta: *¿Quí fon Francesc de Vinatea?*

Les interrogatives totals poden anar introduïdes per alguna conjunció, principalment *que*. L'aparició d'esta conjunció no és expletiva o supèrflua, sino que introduïx un valor de qüestionament o demanda d'explicació sobre el comportament de l'interlocutor:

¿Qué feu mirant la tele? ¿(És) que ya haveu acabat els quefers?

¿Aixina que ya t'has cansat de l'assunt?

¿No en vols més? ¿És que et fa mal la panxa, rei?

17.7.4. Les oracions interrogatives orientades i els confirmatius

Els confirmatius són uns tèrmens que es coliquen a manera d'apèndix al final d'una interrogació per a orientar els nostres enunciat, indicant quina és la resposta preferida o esperada a la nostra pregunta.

Ne són, fonamentalment, dos:

- *¿Veritat?* (i la seua variant coloquial apocopada *¿itat?*) orienta l'interrogació cap a la seua confirmació: si l'enunciat és afirmatiu, s'espera una resposta

positiva (—¿Eres tu el nou professor de valencià, veritat? —Sí.); i si és negatiu, una resposta negativa (—¿No és un viatge de plaer, veritat? —No.).

- ¿No? únicament pot acompanyar oracions afirmatives, orientant-les cara a una resposta afirmativa: ¿Ya han triat la Bellea del Fòc d'enguany, no?

Quan la negació encapçala l'interrogació s'origina igualment un enunciat que manifesta les expectatives afirmatives del parlant, però l'orientació argumentativa és encara més forta, de manera que, acompanyat d'un temps verbal passat, pot interpretar-se com una demanda d'explicacions: ¿No tenies classe hui?; ¿No havies dit que el billet era debades per als chiquets?

Funciona de manera contrària als anteriors l'ús de *qué* quan orienta l'enunciat cara a una resposta contrària:

—¿*Qué* no t'has llegit el bolletí informatiu? —Sí, clar.

—¿*Qué* no t'encontres be? —No, mare, gens be.²³²

17.8. FORMES DELS INTERROGATIUS-EXCLAMATIUS

La forma tònica *el qual* únicament pot actuar com a relatiu: la seua funció diferenciadora, que en les oracions relatives li permet triar un element sobre el que posteriorment afegim informació explicativa, però no especificativa, és assumida en les oracions interrogatives i exclamatives per *quin* (¿*Quin* és el teu deportista preferit?). En els demés casos, els interrogatius-exclamatius se diferencien dels relatius perquè aquells són tòpics, i estos, àtons.

<i>Forma</i>	<i>Categoria i us</i>	<i>Eixemples</i>
<i>a ón</i> ²³³ (<i>ón</i>)	1. Adverbi interrogatiu i exclamatiu de lloc.	1. ¿ <i>A ón</i> treballes? <i>¡A ón</i> se n'ha anat a viure: eixe poble està lluntíssim!

²³² L'ús de *acàs* en esta classe d'enunciats és un castellanisme: *¿*Acàs* no t'has llegit...? *Acàs* només pot usar-se precedit de la conjunció "si" (*si acàs* vingueres, *per si acàs* no t'enrecordes), encara que existixen construccions més genuïnes com *si un cas* o *si a un cas*: *si a un cas* vingueres, *per si un cas* no t'enrecordes.

²³³ Com el seu equivalent relatiu, la variant en preposició *a ón* és la forma recomanable.

<p>quàn²³⁴</p>	<p>1. Adverbi interrogatiu i exclamatiu de temps.</p>	<p>1. <i>¿Quàn és el teu natalici?</i> <i>¡Fixa't quàn s'alçà: eren les dotze!</i></p>
<p>cóm</p>	<p>1. Adverbi interrogatiu i exclamatiu, referit a propietats d'adjectius i adverbis, o en general, a la manera.</p> <p>2. En les oracions exclamatives pot tindre valor quantitatiu i llavors alterna en <i>quàn</i>.</p> <p>3. En les interrogatives s'usa en l'expressió <i>a cóm</i> seguit de verb <i>estar</i> per a preguntar el preu del gènere que es ven a pes. Esta expressió s'ampra també per a preguntar per la data en la que es situa l'emissor, en valor pròxim a la cantitat.</p> <p>4. L'expressió de la causa d'un comportament està molt relacionada en l'intencionalitat del subjecte (<i>¿Per qué has fet això?</i>). Per això no és estrany que en les oracions interrogatives en les que l'emissor mostra la seua sorpresa per un determinat comportament, <i>cóm</i> adquirisca valor causal.</p>	<p>1. <i>Dis-me cóm te diuen.</i> <i>¿Cóm se prepara l'allipebre?</i></p> <p><i>A.-La bici és molt gran.</i> <i>B.-¿Cóm de gran és? ¿Cabrà en el coche?</i></p> <p><i>¿Cóm d'a pressa menja!</i></p> <p>2.-<i>¿Cóm plou! = ¿Quàn plou!</i></p> <p>3. <i>¿A cóm estan hui les fraules?</i> <i>¿A cóm estem hui? A 23 de giner.</i></p> <p>4. <i>¿Cóm no m'has cridat per a que t'ajudara?</i></p> <p><i>Si estàs malalt, ¿cóm ixes al carrer?</i></p>

²³⁴ Dialectalment, en el valencià meridional s'utilisa l'adverbi *molt* en un sentit equivalent a *quàn*: *¿Molt val açò? = ¿Quàn val açò?*

<p>quànt</p>	<p>1. Adverbi interrogatiu i exclamatiu: invariable.</p> <p>2. Pronom i adjectiu quantificador interrogatiu i exclamatiu: variable (<i>quànt, quanta, quants, quantes</i>):</p> <p>2a. Quan quantifica a un substantiu no contable femení no du la preposició <i>de</i>; quan quantifica a un substantiu no contable masculí ho fa per mig de la construcció partitiva en <i>de</i>.</p> <p>La quantificació dels substantius comptables se fa sempre en plural: <i>¿Quants estudiants hi ha?</i>; <i>¿Quantes llandetes has comprat!</i></p> <p>2b. Quan funciona com a pronom se reprén la referència al substantiu quantificat, per mig del pronom <i>ne</i>.</p> <p>3. Pronom interrogatiu i exclamatiu invariable que expressa “en quin grau, en quina mida”. És un us antic, hui només lliterari, que en la llengua actual se substituïx per “cóm de” o “qué”.</p>	<p>1. <i>¿Quànt val esta llàntia?</i></p> <p><i>¿Quànt li agrada l'esgarradet!</i></p> <p><i>M'admira quànt menja.</i></p> <p>2. <i>¿Quanta te'n pose?</i></p> <p>2a <i>¿Quanta mayonesa vols?</i></p> <p><i>¿Quànt de formage vols?</i></p> <p>A.- <i>Dona'm algunes taronges.</i></p> <p>B.- <i>¿Quantes ne vols exactament?</i></p> <p>2b A.-<i>En est alçador estan els meus discs.</i></p> <p>B.-<i>¿Quants ne tens!</i></p> <p><i>¿Quànt bella eres, amada meua!</i></p> <p><i>“E volc mostrar quànt gran amor havia a l'hom”.</i>²³⁵</p>
---------------------	--	--

²³⁵ *Excitatori de la pensa a Deu*, Bernat Oliver, 1400.

<p><i>quí</i></p>	<p>1. Pronom interrogatiu i exclamatiu de referència personal.</p>	<p>1. <i>¿Qué vol vi?</i> <i>Mira qui parla.</i> <i>¡Qué sap!</i></p>
<p><i>qué</i></p>	<p>1.-Pronom interrogatiu i exclamatiu no personal. S'utilisa per a identificar entitats no humanes (coses o animals), adscriuint-les a una categoria determinada (<i>¿Qué és això?=Un ariçó punchós/un got</i>), o triant entre dos categories (<i>¿Qué t'estimes més: un suc de taronja o un refresc?</i>); per a identificar enunciats sancers (<i>¿Qué has dit?; ¡Qué em contes!</i>), o per a fer una atribució a una persona (<i>¿Qué és Cento?: obrer de vila</i>).</p> <p>Mai s'usa per a identificar una persona (<i>*¿Qué és Cento? Este</i>), ni per a triar entre dos elements de la mateixa categoria (<i>*¿Qué falda t'estimes més?> ¿Quina falda t'estimes més?</i>).</p> <p>El fet de que s'aplique, per tant, a elements fins a cert punt indiferenciats com els enunciats, o com les coses no adscrites a una categoria, li dona un cert valor neutre.</p> <p>2. Exclamatiu quantificador d'adjectius i adverbis.</p> <p>3. Pren valor quantitatiu en les oracions interrogatives quan acompanya a verps transitius (<i>costar, valdre, deure, cobrar...</i>) l'objecte directe del qual implica una quantitat econòmica. Alterna en <i>quant</i>.</p>	<p>1. <i>¿Qué dius?</i> <i>¡Qué em dius!</i> <i>¿Qué vols per a almorzar: formage o cuixot?</i></p> <p>2. <i>¡Qué espavilat que està el chiquet!</i> <i>¡Qué be jugava Genovés!</i> <i>¡Qué espayet treballa!</i></p> <p>3. <i>¿Qué/quànt li dec?</i> <i>¿Qué/quànt cobres al més?</i> <i>¿Qué/quànt costa açò?</i></p>

	<p>4. No és admissible l'utilització castellana de <i>qué</i> com a determinant modificador d'un substantiu en construccions interrogatives o exclamatives (*<i>¡Qué chic tan simpàtic</i>; *<i>No sé qué còdic he de posar</i>).</p> <p>En estos casos el valencià utilisa l'interrogatiu-exclamatiu <i>quin</i>: (<i>¡Quin chic tan simpàtic!</i>; <i>No sé quin còdic he de posar</i>).</p> <p>5. Encara que el substantiu reba la modificació d'un adjectiu, l'exclamació s'efectuarà per mig de <i>quin</i>, puix no és possible destacar exclusivament l'adjectiu aïllant-lo del seu núcleu substantiu per mig de <i>qué</i>: <i>¡Quin bon dinar m'has preparat!</i></p>	<p>5. <i>¡Quin bon dinar m'has preparat!</i> (correcte)</p> <p>*<i>¡Qué bon dinar m'has preparat!</i> (incorrecte)</p>
quin ²³⁶	<p>0. Té flexió de gènere i número en totes les seues funcions: <i>Quin, quina, quins, quines</i>.</p>	
	<p>1. Determinant interrogatiu i exclamatiu. Concerta en el substantiu al que acompanya. Pot referir-se tant a sers animats com no animats.</p> <p>En les interrogatives fa funció discriminativa, és dir, tria un element distingint-lo dels altres de la seua categoria que podien aparèixer en el seu lloc.</p> <p>En les exclamatives destaca la qualitat del substantiu al que modifica, oponent-lo als demés que no alcancen en tal grau la qualitat en qüestió.</p>	<p>1. <i>¿En quina lleixa has deixat el llibre?</i></p> <p><i>¿Quines plateres has triat per a servir el dinar?</i></p> <p><i>¡Quin llit més ample!</i></p> <p><i>¡Quin llit!</i></p> <p><i>¡Quin fret fa!</i></p>
	<p>2. Acompanyant a noms que designen magnituds mesurables adquireix valor quantitatiu i pot aplegar a alternar en <i>quànt</i>.</p>	<p>2. <i>¡Quina/quànta força té este chic: pareix un bou!</i></p> <p><i>¿Quina temperatura fa?</i></p> <p><i>¿Quina fondària té este llac?</i></p>

²³⁶ *Quin* és sempre interrogatiu. No deu usar-se en la construcció **sigua quin sigua*, calcada del castellà “*sea cual sea*”. En el seu lloc s’ha d’usar *sigua el que sigua*, *siguen les que siguen*, etc.

	<p>3. Pronom interrogatiu i exclamatiu, també en valor discriminatiu. Pot referir-se a sers animats o no animats.</p>	<p>3. <i>¿Quin t'agrada més?</i> <i>¿Quines són les teues amigues?</i> <i>¡De quina t'has lliurat!</i></p>
--	---	--